

Friðrik Eggerz - Gjörðarmálið (1883)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (Íslandssafn).

Skrifað inn á bls. 19.

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

9347.09
Fri

Gjörðarmálið.

I.

Þessi grein er umgjörð af
— öllum þeim málum sem
hafa verið á milli þess og
Landbókasafnsins.

Prentað sem handrit.

Reykjavík 1883.

Prentað í Ísafoldarprentsmiðju.

»Að stöðva lax, í strangri á
og stikla' á höfuðgrjóti —
eins er að leggja ást við þá,
sem enga kann á mótis.

Góðgjarni lesari.

Af bæklingi þessum verður þér ljóst, hvernig ég hefi orðið að færast undan kœru og ámæli því, er kona nokkur lét sér lynda að vekja mér til skaða og óvirðingar, einnig um, hvernig það eigi að heita, að mótreikningar mínir og gagnkröfur hafi fallið fyrir gjörð í máli því, er in góða kona reisti á móti mér, svo að ég standi nú í skuld við hana og þessa gjörðarmenn; en alt um það, og til þess, að ekki verði óskoðað og af ókunnugleika dregin nokkur órétt ályktun meðal alþýðu af gjörð þeirri, eða dæmt um viðskifti okkar húsfrú Ragnheiðar, einungis eftir hennar og vina hennar sögusögn, sem hér er nú yfir alt orðin heyrum kunnug, þá hefi ég boðið nefndri húsfrú, að bera með mér að jöfnuði kostnað þann, er leiddi af prentun á því, sem hefir farið fram í málinu frá báðum hliðum, með því ég fann mig vera neyddan til að afsaka mig fyrir óhróðri hennar um mig út af svo töldum óréttum viðskiftum við hana; en hún gaf því engan gaum; ég verð þess vegna að vera einn um hituna að gera þá afsökun mína kunna, og láta mér nægja með, að

fjárkröfum og ámæli húsfrúarinnar var að öllu leyti mótmælt í bréfum mínum til gjörðarmannanna, svo þar sést um leið, hvernig að málsvegnum hafi í öllum greinum verið háttað af hennar hálfu.

Bréf málsins ætla ég til að prentist svo í sínum eftirritum, að í einu hefti verði eftirrit af gerð í málinu og athugagreinir við hana, viðbætur og sendibréf, einnig, sem fylgiskjöl, eftirrit af kæru húsfrúarinnar — af erindisbréfi gjörðarmannanna og þeirra svari, en í öðru heftinu verði eftirrit af varnarbréfum mínum frá 13. marz, 22. apríl og 11. júní 1880, með síðargerðum skýringum og bréfsútdrættinum, og skal ég þá geta þess um leið, að ég hefi sumstaðar, í eftirritum nefndra bréfa, breytt lítið eitt orðaskipuninni frá því sem hún var í frumritunum, líka hefi ég tekið nokkur orð upp í þau eftirrit, er höfðu að óvörum eftir orðið við hreinskrift á hinum, en ekkert breytast bréfin við þetta frá því, sem þau voru í sínum atriðum og innihaldi.

Eftirritin, er þar næst fylgja af reikningi húsfrúarinnar, og af vottorðum þeirra Bjarna og Blöndals, sem þeir höfðu gefið henni, og sem voru fylgiskjöl með skýrslu hennar 4. febr. 1880 í málinu — eru tekin af eftirritum sönnuðum af sýslumanni Skúla sál.

Að endingu formálans sný ég ávarpi mínu til húsfrúarinnar og mælist til—skyldi henni þóknast að framhalda máli því, er hún byrjaði til dómstólanna—að það hún í því gerir, þá geri hún

það snarlega, en þangað til það verður, vona ég að hún og hennar ráðaneyti uni sér við afsökun mína.

Akreyjum á bandadaginn 1. ágúst 1881.

Fr. Eggerz.

Eftirrit.

Með skjali dags. 9. desember 1879 hafa þau prestur síra Friðrik Eggerz á Akreyjum og húsfrú Ragnheiður Jónsdóttir í Innri-Fagradal falið okkr undirskrifuðum á hendr sem gjörðarmönnum að útkljá, eftir þeim nákvæmari ákvörðunum sem þar eru teknar fram, ágreining í tilefni af kröfum húsfrú Ragnheiðar á hendr nefndum presti í kæruskjali til sættanefndarinnar í Ballarár sættumdoemi, dags. 27. nóv. 1879.

Eftir að málspörtunum hefir verið gefinn kostur á, að koma fram með kröfur sínar í máli þessu, og leggja fram skjöl þau og skilríki til styrktar málstað sínum, er ástoeða hefur þótt til, höfum við að nákvæmlega athuguðum öllum mála-vöxtum komið okkr saman um að kveða upp svo hljóðandi

Gjörð.

Prestinum síra Friðrik Eggerz á Akreyjum ber að greiða húsfrú Ragnheiði Jónsdóttur í Innri-Fagradal:

1. Eftirstöðvar af andvirði fyrir 43 kindr og af vöxtum af því, reiknuðum frá 1. október 1865

til 31. maí 1872 með samtals . 211 kr. 56 a.
samt 4⁰/₁₀ vöxtu af upphæð þessari
að reikna frá 1. júní 1872 þangað
til borgað er.

2. Andvirði fyrir reipi og lambskinn með 43 — „—
3. Eftirstöðvar af ráðskonukaupi . 120 — 20 a.
Svo framarlega sem nefndr prestur síra Friðrik Eggerz innan 1. ágúst 1881 vinnr eið að því, að þær 200 kr., sem húsfrú Ragnheiðr telr enn þá óborgaðar af 600 kr. láni til hans í júnímánuði 1868, séu henni að fullu greiddar, og að eftirlátnir fjármunir stúlkunnar Sophíu Daníelsdóttur, sem hafa verið virtir á 78 kr. 12 a., og sem hann hafði tekið upp í útfararkostnað hennar, hafi runnið inn til húsfrú Ragnheiðar, þá skal síra Friðrik vera sýkn af kröfu hennar um greiðslu á þessum umræddu 200 kr., en húsfrú Ragnheiðr skal greiða honum 78 kr. 12 a. Vinni prestrinn síra Friðrik Eggerz ekki eiða þessa, ber honum að greiða húsfrú Ragnheiði 200 kr., sem eftirstöðvar af ofan nefndu 600 kr. láni, en hún sé sýkn af kröfu hans, hvað snertir greiðslu á áminztum 78 kr. 12 a.

Krafa húsfrú Ragnheiðar Jónsdóttur um ólokið kaupgjald árið 1871—72, og um óendrgoldið peningalán að upphæð samtals 312 kr., getr ekki gegn mótmælum síra Friðriks Eggerz tekizt til greina, með því að kröfu þessarar er ekki getið í áörnefndu kæruskjali til sættanefndarinnar.

Skjöl málsins bera að vísu með sér, að loforðum og skuldbindingum málspartanna hvers við

annan ekki hefir verið fullnægt eins og til hefir verið ætlað, en með því að ýmis atvik, er virðast hafi verið ósjálfráð málspörtunum, hafa valdið þessu, og því ekki verður álitid, að málspartarnir hafa beinlínis vanhaldið loforð þessi og skuldbindingar, er ekki næg ástæða til að láta slíktvarða fjárbótum, eigi heldr skulu loforð þessi og skuldbindingar vera bindandi fyrir málspartana eftirleidis. Borgun fyrir að kveða upp gjörð þessa sé 200 kr., og greiði hvor málspartanna 50kr. til hvers okkar, að öðru leyti ber hvor málspartur kostnað sinn í máli þessu.

Öllum fjárútlátum samkvæmt gjörð þessari skal lokið í peningum innan 1. ágúst 1881.

Málspartarnir séu að öðru leyti en því, er gjörð þessi ákveðr, sýknir hvor af annars kærum og kröfum í máli þessu.

Kornsá í Vatnsdal 26. apríl 1881.

„S. E. Sverrisson“. L. Þ. Blöndal.

Quisque suos patimur manes. Virg. Aen.

Meðan að heylóan sýngr Dýrðin, dýrðin, og dalabúarnir óska inum velbornu herrum til lukku með þeirra heppilega aflokin starfa í gjörðarmálinu, verð ég líka í annan stað að nota, sem vott um tilfinningu mína, þessar:

Athugasagreinir við gjörðina.

1. gr.

Ég skal ekki fara mörgum orðum um hennar ytri lögun, því það varðar minstu, þó ég hefði kunnað betr við, að niðrlag seinustu greinarinnar hefði verið brúkað til að botna með því þriðju greinina á undan henni svo haganlega, að ekki hefði þurft að ofþreyta orðin: „málspartarnir“, „að öðru leyti“, „í máli þessu“, þó að verðið 200 kr. fyrir gjörðar smíðið, eins og hún er af hendi leyst, og hvorki löng né margbrotin, þyki hóflaust, nema að Ragnheiðar hlutinn—sem er líklegur, hefði átt að vera til málamyndar; en hvort heldr væri, er það í heilu lagi reyndar ekki of mikið, þegar á alt er litið; því ég óttast að engin óvesall mundi nú fást til að gangast undir faðerni gjörðarinnar fyrir 400 kr.

2. gr.

Af eftirriti II. undir tölul. 6 má sjá, að gjörð í málinu átti að vera lokið fyrir útgöngu þá næstkomandi júnímánaðar (3: 1880) nema óumflýjanleg forföll bönnuðu; þetta var áskilið, og til þess höfðu gjörðarmennirnir líka skuldbinding, svo framarlega sem embættisannir þeirra ekki hömluðu því, sjá eptirrit III. Það atriði verður því að skoða á báðar hliðar sem conditionem sine qua non, eða svo, að gjörðarmennirnir hafi ekki haft heimild til að taka málið til meðferðar eftir lok mánaðarins, eða í ið minsta ekki, nema þeir

sanni, að embættisannir hafi hindrað þá frá, samkvæmt loforði sínu, að upp kveða gjörðina í ákveðinn tíma; annars kostar þykist ég vera narraðr á því loforði, og að gjörðamönnunum þá beri að borga mér allan þann kostnað, sem leitt hefir af bréfaskriftum mínum og sendiferðum til þeirra m. fl. í málinu; en hvað sem um það er, og hvað sér í lagi áhrærir gjörð þá, er þeir kalla að sé af þeim upp kveðin í því inn 26. apr. 1881, eða næstum að 10 mánuðum liðnum frá lokum nefnds júnímánaðar, fæ ég ekki betr séð, en að hana verði að álíta sem eitt ipso jure nullum; en þar eð miklu hefir verið til hennar kostað og gjörðarmennirnir tjá í henni, að hún sé samin *að nákvæmlega athuguðum öllum málavöxtum*, þá leyfist mér að fara nokkrum orðum um innihald hennar, og að geta þess fyrst:

3. gr.

Að í sambandi við nefndan tölulið um tímatakmörkunina, var ekki og mátti ekki vera í erindisbréfinu áskilið, að gjörð í málinu skyldi verða framkvæmd eða fast bundin við lagaform, sem hefði útheimt lengri tíma, og gat valdið útsetningum málsins og ærnum kostnaði; því hlaut það að fara eftir innsendum ástæðum og sönnunum, og úrslit þess að verða, að nokkru leyti, komin undir sanngjörnu mati (*æquo et bono*), og réttlætistilfinningu gjörðarmannanna, eins og að það lá þess vegna beint fyrir, að málspartarnir mættu, ef vildi, innkallast til að reyna að semja með

þeim um þau atriði málsins, er þóttu vera mest-
um vafa undir orpin.

Í gjörðinni stendr svo skrifað, „að máls-
pörtum hafi verið gefinn kostur á að koma fram
með kröfur, skjöl og skilríki til styrktar málstað
sínnum“. Þau orð geta, ef til vill, leitt ókunnuga
til að ætla, að gjörðinni hafi verið í sögðum til-
gangi frestað, eftir júnímánaðarlokin, í þarfir
málspartanna, en það var öðru nær, og gagn-
støtt þeirra—í ið minsta mínum—vilja, enda var
ég búinn að innsenda málsástæður mínar fyrir
miðju nefnds júnímánaðar—og nú til efnisins:

4. gr.

Í gjörðinni eru fyrst taldar „eftirstöðvar af
andvirði fyrir 43 kindr og af vöxtum af því frá
1. október 1865 til 31. maí 1872

samtals 211 kr. 56 aur.“

er mér beri að greiða húsfrú Ragnheiði, „samt
4⁰/₁₀₀ vöxtu af þeirri upphæð þangað til borgað
er“. Þetta er mjög ógreinilegt, að því leyti sem
inu óákveðna „eptirstöðva andvirði“ af kinda
verðinu, sem gjörðarmennirnir hafa sjálfir svo
dulkofralega skapað, er slengt saman við smíða-
vextina af því, svo ógjörla veit ég, hvort mér
tekst að rata svo rétt út úr þeim ímyndareyk, að
ég geti fundið, hvað hvort fyrir sig, höfuðstóll
og vextir, eigi að teljast, þó ég reyni það með
því móti, að setja, að kindurnar hafi verið sagð-
ar 21, hver á 7 kr. 60 a. og hvort lamb af tveim-
ur á 4 kr. þannig:

21 ær á 7 kr. 60 a. = 159 kr. 60 a. + 8 = 167 kr. 60 a. 4⁰/₁₀ vextir af 167 kr. 60 a. gjörir í 6 ár, 8 mánuði, sem sé frá 1. október 1865 til 31. maí 1872, 44 kr. 60 a. og kinda verðið 167, er til samans 211 kr. 66 a., og vextir þar af til bandadagsins 1881 c. 79 kr. 33 a.

En setji maðr „eftirstöðvarnar“ 20 kindr, samkvæmt kæru Ragnheiðar og hverja kind á 8 kr. 38 a., þá félli reikningrinn hér um bil þannig: 20 ær á 8 kr. 38 a. = 167 kr. 60. 4⁰/₁₀ renta þar af í 6 ár 8 mánuði 43 kr. 66 a. lagt saman við kinda verðið, yrði um 211 kr. 26 a. og lætr þá nærri að smíða-höfuðstóllinn til peninga úr kindunum verði með því móti fundinn ásamt inum töldu vöxtum, þó hækkunin á kindaverðinu sé ástæðulaus, sem síðar mun verða sýnt; hvers vegna að gjörðarmennirnir létu ekki peningana, sem þeir sköpuðu úr reipunum og skinnunum, og hugmynda-eftirstöðvarnar í peningum af ráðskonukaupinu, verða eins arðberandi í mínum garði, er ekki hægt að skilja.

Að vísu höfðum við Ragnheiðr, sjá eftirit II. tölul. 1., falið gjörðarmönnunum á hendr „að meta, hvort nokkuð eða hvað mikið okkr bæri að líka hvort öðru sem skuld“, en með því gat ekki verið meint. að þeir skyldu ekki fara að réttum ástæðum í því mati, og þó meta til verðs þá hluti, sem þeir höfðu aldrei séð, og sem voru glataðir fyrir mörgum árum, svo sem ærnar, er líka voru sem undantekning frá verðlagsskrár verðlaginu, og var þá ekki nær að húsfrúin fengi

þá skuld borgaða — ef hún var ekki áðr lokin — in natura eins og hún beiddi? Það er að skilja, rífringskindr í sama mund að haustinu, ef að gjörðarmennirnir til annarar hliðar vildu ekki fallast á, að ég borgaði þær því verði, er ég hafði tilgreint, sjá eftirr. IV. tölul. 2., með því að sannanirnar fyrir því, að ærnar hefðu verið úrkast frá þeim kindum, er var komið niðr á leigustaði um vorið og haustið 1865, stóðu með öllu óveiktar; líka máttu þeir sjálfir geta því nærri, að flutningr kindanna úr landi, hýsing sendimanna og þeirra flutningr mundi nokkuð kosta.

Af þessu má skilja, að það var með öllu ástæðulaust að meta ærnar til peninga og hækka þær úr því verði, sem ég vildi gefa fyrir þær; en úr því að gjörðarmennirnir þó völdu það, varð þar hjá eins lítil sanngirni í því fólgin, að vilja ekki jafnframt taka til greina þann mismun, er þeir þó vissu að hlaut að vera, eftir óvilhallri jöfnunargjörð, á inum beztu úrvalsám, með ullu og lömbum, er ég hafði afhent Ragnheiði um vorið 1872, og á þeim áminstu 43 aflóga skepn-um hennar, er ég hafði meðtekið að haustinu 1865. En sökum þess að þeir hafa eins og Ragnheiðr, þar sem ég átti hlut að máli, álitid sama hvort það voru 20 ær að haustlagi frá henni til mín, eða 20 ær að vorlagi frá mér til hennar, þá liggr líka í augum uppi, að það var ómögulegt, að ráma í rétt „eftirstöðva andvirði“ kindanna, sem verðr þess vegna að skoðast sem „eintómar kvarnir“ í gjörðinni.

Hefði inum góðu herrum, í ið minsta eigin vegna, verið ant um, að geta sýnt af einhverjum — heldr enn að segja af engum — ástæðum, hverjar að væru „eftirstöðvarnar“ af andvirði inna 43 kinda, er mér bæri að gjöra grein fyrir, þá vissu þeir af skjölum málsins, að engin var sönnun komin fram af mótpartsins hálfu, eftir hverri að andvirði inna fyrir 13 árum dauðu kinda gæti álitizt meira en ég hafði talið það í reikningi mínum, nefnil. 295 kr. Eins mátti þeim vera kunnugt um, að vorið 1872 borguðust vænar ær alment manna á milli með 7 rd., sbr. eftirrit ~~af~~, og að ær þær, er Ragnheiður fékk hjá mér, hafi ekki verið of reiknaðar á 14 kr. hver, og þær eftir því orðið á 280 kr. upp í 43 kinda verðið 3: 295 kr., og hefir þá „eftirstöðva andvirði“ kindanna samkvæmt því verið ekki meira en 15 kr., og þær aftr ekki meira en kostnaðrinn fyrir kindaflutningi og sendimönnum 1865, sjá líka 8. gr. hér eftir, þar sem vextir eru taldir með af kinda verði Ragnheiðar, en ekki af geymslupeningum hjá henni.

Líkt virðist því að vera varið í gjörðinni um skinnin og reipin, sem húsfrúin segir ýmist um — sjá kæru hennar og reikning — að hafi verið 17 eða 18 pör, með öðrum orðum, sem hún ekkert vissi, hvort höfðu verið fleiri eða færri, gagnleg eða gömul, né gat sannað neitt um það — þar höfðu gjörðarmennirnir, sem ekki sáu reipin eða skinnin, enga ástæðu til að fallast á, að þau hefðu verið fleiri en ég hafði viðurkent, né að setja á

þau hærra verð en ég hafði talið; en alt fyrir það hafa þeir þó valið þetta, og svo launpukrlega, að enginn skyldi verða fróðari um af gjörðinni, á hverju sá skapnaðr þeirra tímgaðist.

5. gr.

Þurfti ekki gjörðarmönnunum að verða dulíð af því sem fram var komið í málinu, að inir áðr töldu munir höfðu runnið svo inn í bú mitt með Ragnheiðar samþykki 1865, að hvorugu okkar hafði komið til hugar, alt til ins 27. nóv. 1879, að þeir eða þeirra ímyndaða andvirði skyldi verða arðberandi í mínum garði, og því hafði ég hvorki fyr né síðar lofað, að svara arði af þeim; þess vegna var það eins ástæðulaust fyrir gjörðarmennina, að skylda mig til að svara vöxtum um nefnt tímabil, af því kinda verði, er þeir fyrst undir gjörðinni höfðu svo hraparlega smíðað, sem áðr er sagt. Mundi það ekki hafa verið „nægr“ vottr um góðan vilja að telja ekki þá vöxtu nema frá þeim tíma, sem húsfrúin gjörði kæru sína?

6. gr.

Að því er áhrærir kaupgjald til húsfrú Ragnheiðar, skal ég fyrst geta þess, að í gjörðinni stendr: „Krafa húsfrú Ragnheiðar Jónsdóttur um ólokið kaupgjald árið 1871—72 getr ekki, gegn mótmælum sr. Friðr. Eggerz, tekizt til greina, með því að kröfu þessarar er ekki getið í áðrnefndu kæruskjali til sáttanefndarinnar“, en — það virðist, sé betr að gáð, sem kröfu

þeirri, er hljóðaði um 200 kr. samkvæmt reikningi Ragnheiðar, hafi ekki af sögðum ástæðum verið réttilega frá vísað, með því að 3. gr. kærunnar, samanborin við nefndan reikning, fór fram á, að ég greiddi það sem eftir stæði af kaupi húsfrúarinnar *fyrir umliðna tíð meðan hún var hjá mér*. Því þykir sjáanlegt, að sú krafa hafi verið fólgin í kærinni og hlýtt undir gjörðina, hvort sem hún — krafan — reynist síðar rétt eða röng, og hvað sem áður gjörðu flýttis-áliti mínu leið þar um; en hepnin var með, svo hvorki varð þetta húsfrúnni til halla né mér til hags; alt var, sem menn segja í sjóferðunum, „nógu sterkt á skipinu“.

7. gr.

Mér finnst sem ekki þurfi lengi að ganga í kringum gjörð þessa til að sjá, hvar sem á er litið, að það sé *ólag* á henni og meinhverfa, og að hún líka feli undir sér þær ástæður — ef nokkrar eru — sem hún hefir að styðjast við, svo ómögulegt verði af henni að fá nokkra rétta þekkingu eða sannfæringu um málið; því er það eitt með öðru, að hennar 3. töluliður kemr, sem orðtakið hljóðar, „eins og þúki úr sauðarlegg“ um “eftirstöðvar af ráðskonu-kaupi Ragnheiðar 120 kr. 20 a.“, er mér beri að greiða henni; en án þess þó, að þar sé tilgreint fyrir hvert ár slík vöntun uppá kaupgjaldið skyldi hafa átt sér stað, eða hvort það var fyrir fleiri ár, og merkilegt er það, að húsfrúin skuli hvorki í kæru sinni né reikn-

ingi hafa minzt á þessa upphæð, sem mér er svona ástæðulaust skipað út í bláinn að borga; ég verð þess vegna að fara frá rötum nokkrum orðum um það atriði málsins, og getr það þó ekki orðið án þess, að jafnframt sjáist, „hvað nákvæmlega málavextirnir hafa verið athugaðir“ af gjörðarmönnunum í sögðu tilliti.

Eftir skjölum málsins liggr beint fyrir, að frá 1865 til 1872, meðan mér þótti ekki útséð um giftumáls áform okkar Ragnheiðar, *var enginn samningr gjörðr um kaupgjald fyrir hana*, og engin er sönnun komin fram í málinu fyrir inu gagnstæða. Á því tímabili fékk ég henni—Ragnheiði—árlega, auk annars, *sem unnustu minni* 200 kr., samtals í 7 ár 1400 kr., þó hún hafi ekki í sínu P. M. skjali viðurkennt þessa upphæð, heldr einungis játað, *að hún hafi tekið á móti 1200 kr.*; um inar fyrstu 200 kr., er hún fékk, segir hún sjálf í skýrslu sinni, *að hún hafi ekki vitað, hvort þær voru í sumargjöf eða í kaupskyni*, og var það eðlilegt, að hvorugt okkar hefði skoðað þær sem kaup, og svo var um ina aðra peninga, er hún tók við, sem unnusta mín um 7 ár, eða til 1872, en sannlega vissi hún *að þeir voru ekki gjöf*. Þessir peningar, í ið minsta 1200 kr., sem hún hefir viðurkent, urðu því, um það tímabil að skoðast sem *rentulaust depositum í höndum Ragnheiðar sem unnustu*, eins og ærnar, reipin og skinnin í mínum höndum sem unnusta, eða hvað er eðlilegra? En þegar hún sneri þeim sæmdum við, *heimti leigu eftir ærnar og kallaði pen-*

ingana kaup sitt, þurfti hvorki henni né öðrum að koma á óvart, þó það *yrði mitt en ekki hennar*, að segja, hvernig á peningunum stóð, og með því líka, að það var sanngjarnlegt, að eins og að hennar eign stóð í mínum höndum, svo væru mínir peningar einnig að nokkru í hennar vörzlum, meðan hjónasamningr okkar varð ekki auglýstr, og ég ætlaði, að hún mundi ekki hafa, að öðrum kosti, neina skildinga handa í milli. Alt þetta liggr í eðli málsins, og blasir svo beint við af skjölum þess fyrir sérhverjum, sem vill lesa þau með dálítilli réttisýni og íhugun, að það þurfti ekki og þarf ekki að taka það ljósar fram fyrir óvilhöllum mönnum, en þar er gjört, til þess að þeir skilji, hvernig í þessu málsatriði lá á báðar hliðar.

Hefði nú nokkur ástæða verið til þess, að álíta slíka fjármuni arðberandi í minni hendi, þá er líklegt, að þeir hefðu eins mátt verða það í Ragnheiðar höndum, og ef mér bar að skila þeim fjármunum, sem stóðu hjá mér, þá mátti líka sama skylda liggja á Ragnheiði í tilliti til þeirra peninga, er voru hjá henni; en þó að hún kalli þá kaup sitt, og reyni að styrkja það með skýrskotun til orða bróður síns sál., og þó að þau væru rétt hermd eftir honum, sem er af kringumstæðunum mjög ótrúlegt, mátti hún sem aðrir álíta það vissast og nægilegt til að taka vafann af í því efni, að ég hafði ekki sagt henni, að nefndir peningar væru afhentir af mér sem

gjöf eða kaupgjald til hennar; enda var ekkert minzt á það í gjörðinni, og á hér og við að geta þess.

Að eg hafði, til betra samkomulags undir málinu, sjá eptirrit IV. tölul. 3. d., ekki haft á móti því, að ráðskonukaupsupphæð húsfrú Ragnheiðar frá 1865 til 1872 væri talin 1400 kr., *svo framarlega* sem hún væri þá skoðuð sem hjú mitt og *álitið*, að hún hefði ekki átt með að hlaupa úr vist sinni með öðru hjú, og að eg fengi þar fyrir í skaðaboetr 79 kr. — Það er ljós votttr til þess, að ið umrædda atriði gat ekki dulizt fyrir gjörðarmönnunum, svo þeim var innan handar, hefðu þeir ekki sjálfir viljað skera úr því, að innkalla málspartana og reyna að semja með þeim um það; en verkin sýna merkin, að bæði gjörðarmennirnir og húsfrúin hafa skotið skollaeyrum við þeirri skilmálalegu tilslökun minni, sem hlaut þó að verða hagfeld fyrir Ragnheiði og aftaka ágreininginn út af kaupgjaldi fyrir hana, *ef hún hafði verðskuldað það*. Af því að gjörðin ekki minnst neitt á þetta ágreiningsefni, svo kemr það líka, eins og það fór, ókarrað til baka.

8. gr.

Úr því að eg hafði nú ekki játað, að eg hefði fengið húsfrú Ragnheiði 200 kr. árlega, *sem kaupgjald*, frá 1865 til 1872, svo myndu þeir, er ekki vildu neita, heldr í fyllra skilningi gegna tilkalli hennar um kaupgjaldið, verða að álíta það

vel goldið með 100 kr. árlega auk fatnaðar, og hefði það þá eptir því talizt, um 7 ár, frá krossmessu 1872, 700 kr. Þær dregnar frá 1200 kr., sem hún viðrkendi sig að hafa veitt móttöku, létu þá verða eftir sem mína eign hjá Ragnheiði 500 kr.

Þar við bætt útfararkostnaði Björns sál., er hún jataði skuld 80 —

og veizlukostnaðr Kristínar, dóttur Ragnheiðar 1872 260 —

Eftir því átti ég að eiga, sama árið, sem skuld hjá Ragnheiði 840 —

Þegar þessi upphæð er nú aptr borin saman við „eftirstöðva-andvirði kindanna“, eins og það er undir komið og talið með vöxtum í gjörðinni, eða hér um bil 210 kr.,

þá sýnir það greinilega, að Ragheiðr—að fenginni fullri borgun, með 20 ám, fyrir sínar 43 kindr, sjá 4. gr. að framan — var þar fyrir utan búin að fá frá mér, þegar hún byrjaði mál sitt, svo mikla fjármuni — að ótöldum gjöfum m. fl. — sem svöruðu *fjórfoldri borgun* fyrir inar í gjörðinni rangtöldu „eftirstöðvar af kindaverðinu“, en hvað af því leiðir, að ég hefi nú, gegn hagfræði gjörðarmanna, tregðazt við alt til ins yfirstandanda dags, að láta borgun þessa verða fimmfaldlega, *sést ekki fyr en ljósið kemr*.

Mér finst að þetta áðr sagða bendi einnig nægilega til þess, að ég hefði ekki þurft, til þess að geta staðið í skilum við ina góðu konu — að

láta hana fá ærnar og halda veizluna, sem ég þó gjörði að tilmælum *vina* minna L. Blöndals og G. Einarssonar; því þegar þetta hvorttveggja er frá talið, sem var samkvæmt reikningi mínum á 500 kr., þá var hitt—nefnl. 500 kr., er ég átti, eftir áður sögðu, sem deposit hjá Ragnheiði, og útfararkostnaður Björns sál., 80 kr., meira en fult verð fyrir hennar 43 kindr, reipin og skinnin, er varð alt samtals 324 kr., sjá Lit. d., með eftirriti IV.; en hvað tók ég til launa fyrir þann og annan góðvilja minn? Svar: mótgang þann, sem venjulega fylgir af því, „að leggja ást við þá, sem enga kann á móti“, að ég ekki segi meira.

9. gr.

Hvað enn fremr áhrærir kaupgjald húsfrúarinnar frá 1872, þá gegnir það nokkuð öðru máli, að því leyti sem hún eftir sínum hugþótta vildi ekki ráðast hingað sem unnusta mín, heldr sem ráðskona fyrir umsamið kaup, og þess vegna varð verutími hennar árlega að endrnýjast, sbr. tilsk. 26. jan. 1866 2. gr., og væntanlega hlaut það þá eins að verða um kaupgjaldið, að það ekki stæði stöðugt, eftir þar um gjörðum samningi, fremr en verkast vildi, eða svo, að hefði það ekki goldizt samkvæmt honum, verður að álíta, að það hafi þá orðið eftir samkomulagi, eins og um verutímann, og að hún hafi látið sér lynda þar með, úr því hún kvartaði ekki um það, né sagði þjónustu sinni upp fyrir þá skuld. Að öðru leyti er vel skiljanlegt, að þó það hefði

verið einhverju sinni sem vantaði á kaupið, því ekki er svo vel að gjörðin sýni fyrir hvert ár það skyldi hafa verið, þá gat verið að það hefði jafnast í öðrum skiftum, og þetta varð hægt að finna, hefði gjörðarmennirnir gefið sér *dálítið lengri tíma til*, að bera saman viðskiftareikninga okkar Ragnheiðar; því ekki hæfir, þó í gjörðarmáli sé, að slíta einstakar greinir út úr réttu viðskiftasamanhengi milli málsparta, þeim eina til hags, en öðrum til skaða, þar eð ég vil til annarar hliðar betr sýna, að húsfrú Ragnheiðr hafi ekki í viðskiftum okkar átt hjá mér, þá hún fór héðan, 120 kr. 2^þ a., og að ég hafi heldr átt hjá henni.

10. gr.

Eins og dregið er á hér að framan í 4. gr. höfðum við húsfrú Ragnh. ætlazt til, að gjörðarmennirnir skyldu meta, að ástæðum og sanngirni á báðar hliðar, „hvort nokkuð eða hvað mikið við skulduðum hvort öðru“, og hvernig gat þetta orðið með öðru móti en því, að bera saman allar okkar kröfur og millum-reikninga í málinu? en í staðinn fyrir að fullnægja þessu, sést ekki af gjörðinni annað, en að þar eru einungis á þá einu hlið teknar til meðferðar þær kröfur, er húsfrúin hafði fram borið, en þar á móti er, á hina aðra hlið, sem máltækið segir, „bitið úr nálinni“ og ekki teknar til greina þær gagn-kröfr og mótreikningar, sem áttu við samanburðinn að geta sýnt mismuninn, sem væri á því að eiga hjá

einum, eða að vera í skuld við hann; en úr því fær ekki—hvað viðskifti okkar Ragnheiðar snertir — skorið rannsakslaust, ið svo nefnda gamla „sleggjufall“ (sic volo vc.) í gjörðinni — þetta sem sé: „málspartarnir séu að öðru leyti sýknir hvor af annars kærur“, og því er það, þar sem svona stendr á, að einn góður gamall kemst þannig að orði:

„Voldgiftskiendelsen maa afgjøre den hele Tvistighed; hvis den kun afgjør enkelte Punkter, er den i det Hele ugyldig.
Rescr. 17 Nov. 1719“.

II. gr.

Af því það þykir ekki nóg að tala um gallana á einhverjum smíðisgrip. ef ekki verður sagt um leið, hvað betr mátti fara, þá skal ég ekki dyljast við, að ég ætla, að það hefði staðið í betra sambandi við in fljótu úrslit, er málið útheimti, og farið nær einhverjum jöfnuði og sanngirni, að það hefði verið gjörður undir málinu þessu líkr

Samanburður reikninganna frá 1865 til 1878.

A. Skuld Friðr. Eggerz til Ragnheiðar Jónsdóttur

kr.

1. Verð fyrir 43 riringskindr (3 ær, vetrgl., og 2 lömb) í oktbr.
mánuði 1865

295,00
flyt 295,00

	kr.	kr.
fluttar		295,00
2. Verð fyrir 7 pör reipa og 30 lambaskinn 1865		29,00
3. Kaup til Ragnheiðar frá 1865 til 1872, talið auk fatnaðar á ári hverju 100 kr. verður um 7 ár		700,00
4. Einnig í 6 mánuði frá 12. nov. 1872 til krossmessu 1873 . .		200,00
5. Kaup til Ragnheiðar frá krossmessu 1873 til krossmessu 1878 í 5 ár		2000,00
6. Eftirstöðvar, <i>taldar áðr borgaðar</i> , af peningaláni frá 1868, en hér reiknaðar, að ekki verði þræta um þær		200,00
<i>B. Borgað af Fr. Eggerz til Ragnheiðar:</i>		
a. Innistandandi depositum hjá Ragnheiði sjá. 7. og 8. gr.	1200,00	
b. Útfararkostnaðr Björns sál., játað	80,00	
c. Undirsæng, koddí, 2 kúfort, látið eftir tilmælum Ragnh. til sonar hennar J. Vídal. og af honum bréflega viðr-kent sem móttekið . . .	76,80	
d. 20 ær valdar að vorlagi 1872, <i>hér taldar á 12 kt.</i> , játað	240,00	
e. Veizlukostnaðr Kristínar 1872, óhnekt	260,00	
flyt	1856,80	3424,00

	kr.	kr.
fluttar	1856,80	3424,00
f. Fylgdarkaup fyrir Ragnheiði, borgað til Bjarna á Hóli að hálfu, hingað frá Hvammi 1872. sanngjarnt	30,00	
g. Flutningr og meðgjöf með hesti að Reykh. 1872 . .	18,00	
h. Til Jóns Guðmundssonar í Flatey 1873—74 sannað .	18,43	
i. 4 kópskinn, reipi, poki, á 10 kr., og í peningum 200 kr. 1873, sjá reikning Ragnheiðar; játað	210,00	
k. kindafóðr 12 kr. og í peningum 200 kr. 1874; játað .	212,00	
l. Í peningum 1875; játað . .	300,00	
m. Í peningum 1876; játað . .	200,00	
n. Í peningum og reikningi 1877; játað	300,00	
o. Í reikningi í Flatey 1877—78, sannað	24,00	
p. Það sem Ragnheiðr telr í reikn. sínum að færi að Hvammi	300,00	
q. sjá fylgiskjal 9 með eftirriti V.; sannað	100,00	
sjá fylgiskjal 11 með eftirriti V.; sannað	4,57	
r. Það sem Ragnheiðr telr að hún hafi fengið til fiskikaupa		
flyt	3573,80	3424,00

	kr.	kr.
fluttar	3573,80	3424,00
undir jökli, sjá eftirrit VI tölulið; 14 játað	250,00	
s. Að ég fari meðalveg, telst hér ið hálfa verð dúnhröð- ans	210,00	
t. Verð fyrir 2 sængrver, nokkur hnífapör m. fl. áðr ó- reiknað, sjá 6. gr. í skýring- um eftir Ltr. a, með eftirriti VI. samanborið við niðrlag á skýrslu Ragnh., telst . . .	50,00	
u. Orsakaðr kostnaðr með málsýfingunni, talinn . .	100,00	
Eftir þessum samanburði reikninganna, á ég að eiga sem innistandandi, enn nú óborgaða skuld, hjá húsfrú Ragnheiði Jónsdóttur á Innri-Fagradal		759,80
Hver mun styðja að því að hún í ið minnsta, greiði mér þá skuld?	4183,80	4183,80

Þessi samanburður á viðskiftareikningum okkar Ragnheiðar, er byggðr að nokkru á því, sem var sanngjarnlegt, en að mestu leyti á því, sem húsfrúin hefir sjálf játað, að hún hafi fengið sér afhent frá mér. Þar er fyrst frá talið það, sem hlaut að liggja fyrir utan gjörðina í reikningi Ragnheiðar, tölul. 2. og 3, og annað það, sem var ástœðulaust, og sem gjörðarmennirnir

höfðu ekki aðhylzt. Eins er þar talið frá í mínum reikningi það, sem eg ~~get~~ ekki með öðru en minnisbók minni sannað, að hún, góða kona, hafði hjá mér fengið; því aldrei öðlaðist ég viðurkenningarseðil frá henni fyrir móttöku hennar á þeim fjármunum, er eg afhenti; en alt fyrir það ætla eg, að inn framantaldi 759 kr. 80 a. mismunur á millumreikningunum — *og hann mátti þó sannarlega teljast meiri* — geti sýnt svo mikið, að Ragnheiður góð hafi ekki orðið kjörvilt í vali gjörðarmannanna, og að á þeim öllum megi rætast innbyrðis á vixl ið fornkveðna: „Gott má af góðum hljóta“.

12. gr.

Ég verð hér um leið að drepa lítið eitt á Soffiu fjármunina, af því að það eina atriði er með gjörðinni slitið til meðferðar út úr mótstreikningi mínum. Að vísu hafði eg getið þess, sjá eptirrit IV. tölul. 3. Lit. b, að eg hefði fengið húsfrú Ragnheiði ýmislegt af nefndum fjármunum, og að eitt af þeim hefði verið *Sálmabók merkt S. D.* sbr. eptirrit V. tölul. 11., en húsfrúin hafði líka í skýrslu sinni 4. febr. borið fram, að þeir hefðu *allir* gengið til minna búsparfa, og mundi hún þá ekki eins hafa, af sömu ástæðu, átt að *leggja hönd á hina helgu bók*, og vinna eið að þeim framburði sínum og því, að hún af eigin fjármunum hefði lagt inn í bú mitt, að reipa og skinnatölu sinni o. s. frv., en gjörðarmennirnir hafa ekki haft lyst til að vega alt á sama

pundara, þó að Sofflu fjármunirnir væru allir, sem áður er sagt, undir Ragnheiðar hendi, og að ekkert af þeim gengi, mér vitanlega, í kaup til vinnuhjúa, eða til annara í mínar þarfir, sjá eftirrit VI. tölul. 7. Ég sleppi þessu, því það yrði líka of langt að sýna af ritum góðra lögfræðinga, að eiðs sannan átti hér illa við, og þó einkum á ójafna vog.

13. gr.

Af því að húsfrú Ragnheiðr minnst ærið oft í skjölum sínum á „loforð og glæsileg loforð“, er ég hafi átt að gefa henni og halda lítt, og ég í annan stað, í málsvörn minni, hefi getið þess, að hún, góða kona, hafi ekki haldið heit- orð sitt við mig, þá þykir það vera einn gallinn á gjöf Njarðar—gjörðinni—að hún ekki tilgreinir, hver af inum svokölluðu loforðum það eru, eða hvort það séu þau öll, er hún lítr til með þessum orðum: „—Skjöl málsins bera að vísu með sér, að loforðum og skuldbindingum málspartanna hvors við annan ekki hefir verið fullnægt, og að ýmis atvik þeim ósjálfráð hafi valdið þessu, og því verði ekki álitid, að þeir hafi beinlínis vanhaldið loforð þessi og skuldbindingar, svo að þess vegna sé ekki „næg ástæða“ til að láta slíkt varða fjár- bótum“.

Eins og það lítr út, sem húsfrúin hafi álitid nægilegt til að fegra með orðstír minn, að dylgja um—því hún þarf ekki að sanna neitt í sinni verk- smiðju—að ég hafi gefið henni mörg „glæsileg

loforð“, sjá eftirrit V. tölul. 1—16., en án þess þó að vilja, eftir tilmælum mínum, sjá eftirr. IV undir tölul. 1., til greina hver loforð þau hafi verið, eins verður næsta hugar-látlegt í gjörðinni, að stikla á sömu broddunum, og tiltaka ekki hver loforðin voru, en láta þó vera jafnt á komið með okkr Ragnheiði í því, að hvorugt hafi fullnægt þeim við annað, og að báðum hafi verið ósjálfrátt um það. — „Hverjir eiga hvalinn? Þeir, þeir víst“ — Hver leysir þenna „rósaknút“ í gjörðinni? eða til hvers annars bendir þessi ráðaleysis klyfberahleðsla, en að staðfesta það álit, að eins og ég hef ekki haldið mörg „glæsileg loforð“ við Ragnheiði, svo megi henni veitast til vorkunnar þó hún hafi ekki haldið heitorð sitt við mig? en nefndri gjörðar grein verður ekki alt fyrir það — um brigðun á loforðum frá minni hlið — vísað sem sannleika til skjala í málinu. Þau sýna gegn henni — er ég ætla hina „þynstu“ gjörð — að ég hafi viljað halda og haldið með miklum kostnaði öll mín „loforð og skuldbindingar“ við Ragnheiði, og að því hafi verið öðruvísi háttað af hennar hálfu. En að því leyti sem gjörðin gjörir sér far um, að fela þenna mismun, og eftir því sem mér skilst, bendlar mig ástæðulaust við óhaldinyrði, eða brigðun á „loforðum og skuldbindingum“, hvort sem hún kallar að það hafi verið beinlínis eða óbeinlínis ellegar að mér hafi verið ósjálfrátt um það eða ekki — þá varð ég að skoða slíkt sem gjört mér til óvirðingar; því mér verður hvorki fært að gizka á, til hvers húsfrúin lítr með

þeim stunum, að ég hafi illa haldið við hana mörg „glæsileg loforð“, né að afhjúpa þessi gjörðar-orð: „loforð, skuldbindingar“ er við Ragnheiðr skyldum hafa óbeinlínis vanhaldið hvort við annað; en eigi þar sér í lagi að tákna trúlofunar samning okkar Ragnheiðar, og vistarsamning hennar, er við gjörðum okkar á milli, þá bið ég aðgætt, að

Samningrinn 12. nóvember 1872

var inngenginn af okkr Ragnheiði í viðrvist annars gjörðarmannsins, svo að hann eins og aðrir, er voru þar viðstaddir, mátti þá vita, að samningr sá mundi því að eins geta haldist við gildi, að hann yrði árlega endrnýjaðr, og að það yrði líka komið undir Akreyja eigandans samþykki; að þessu hvorugu þurftum við Ragnheiðr að ganga neitt gruflandi; og þó hún með sínu ráðaneyti, og eftir allar þess smiðjugöngur með þann samning, láti nú svo, sem hún hafi ekki séð þetta, þegar hann var gjörðr, ætti hún, sem mátti hafa brillurnar hjá sér, ekki að láta neinn heyra slíkt til sín, og þó sízt að kenna mér um það sjónleysi sitt, sjá eftirrit VI, tölul. 2.; en þreifa nú þess betr á því, sem henni ferst miðr en skyldi við mig, að huldufólkið gjörir gys að okkr og að því, að hún á sjötugs aldri skyldi ekki hafa haft tök á að herða ið illa eggjárn sitt við einhvern annan, en henni sjálfri inn óhollasta dengslukofa, og að hún hefir þar næst látið narrast með það út í þann skollaleik, sem verðr henni, því miðr, til óánægju og ósóma.

Tvent ið áðr nefnda, er vofði yfir tjáðum samningi, varð þó ekki ofan á til að ónýta hann. Annað reið á undan, að Ragnheiðar og sonar hennar tilstilli, sem gjörði ráðlegra að fella þann samning úr gildi með burtför hennar úr eyjunum; því eins og okkr hafði verið *sjálfrátt* um að inn-ganga hann, svo var okkur líka með öllu sjálfrátt að upphefja hann; þess vegna verður alsendis órétt að segja, að með slíkri aðferð væri sýnt, að við Ragnheiðr hefðum ekki, að sjálfráðum vilja, fullnægt þeim samningi, með því að eg hefi heldr aldrei skuldað hana fyrir, að hún hafi vanhaldið hann; og að hann hafi eins á mína hlið verið trúlega haldinn, sýna millumreikningarnir, hvað sem Ragnheiðar síðargjörðu eftirköstum og ámæli þar um líðr. Hér af leiðir, að eins og það liggir þannig ljóst fyrir, að lofordum þeim, er samningrinn tilgreinir, hafi verið *fullnægt* frá báðum hliðum **meðan við létum hann standa**, svo má líka skilja, að þegar búið var að fella hann úr gildi, þá var ekki lengr skylt að skeyta þeim lofordum, og er næsta ólíklegt, að gjörðarmennirnir ekki skynji þetta; þess vegna verða orð gjörðarinnar—um *vanhaldin loforð og skuldbindingar af ósjálfráðum atvikum*, hvað okkur Ragnheiði snertir, í þessa samnings tilliti—öll út á þekju. En annað mál er það, að þeir hafa ekki fundið, og finna að líkindum aldrei, heldr enn Markólftréð, „næga ástæðu“ til að geta gjört réttan greinarmun á breytni okkar Ragnheiðar, og til að sjá, að aðalorsökin til ins umrædda ósanngjarna

samnings, og þess að við, þrátt fyrir hann, hlutum að skilja að samvistum, liggr öll fólgin í **heiltrofi** innar góðu konu, og þar næst í því, að hún vildi ekki ganga að inu góða boði, er henni var gjört sjá eftirrit VI. tölul. 10., og valdi heldr að hylla óvitrlega breytni sonar síns og að á-mæla mér. Skjöl málsins sýna, að um alt þetta hafi henni verið sjálfrátt, eins og loksins við sín *ráðaneyti* að byrja, ég ætla, að allra góðgjarnra manna álit ástæðulaus og kuldalegt mál á móti mér.

Trúlofunarsamningrinn

var af okkr Ragnheiði inngenginn, eins og ég hef skýrt frá því öndverðlega í varnararbréfi mínu frá 15. marz 1880, sjá eftirrit VI. Þetta vita margir og mega vita, að ef um tvent er að velja, verður betra að þola en að gjöra öðrum órétt í hverju sem er. *Þennan samning hefir Ragnheiðr góð viðurkennt enn ekki viljað fullnægja honum*, ég ætla, ekki svo af eigin kaldlyndi og ótrygð, sem af *fortölum þeim*, er hafa brotitz út hjá henni í ýmsum viðbárum, sem hafa verið teknar upp í bréf mín til and-svara undir málinu. Að ég hafi ávalt sýnt mig viljugan til að uppfylla samning þann, er þar nægilega tekið fram, og sem talandi vottr um það eru fjármunir þeir, er ég lagði í sölurnar til þess, að Ragnheiðr góð ekki færi frá mér, ef ske mætti að hún með því móti leiddist til að hvarfla ekki frá þeim skilmála, *er hún hafði sjálf upphaflega og að fyrra bragði sett mér, en hann*

var sá, að hún færi því að eins vestr með mér, að það væri undir hjúskaparloforði, og að þeim kosti hafði ég gengið, svo henni sómdi því síðr, að rjúfa þann samning okkar, með því að hún þurfti ekki heldr, eftir því sem hér var kallað, í neinu að taka niðr fyrir sig; en þessi eftirleitni mín varð árangrslaus.

Þó að öðrum megi vera kunnugt um, að ég hafði í engu brotið hjúskaparsamning okkar Ragnheiðar, var þó gjörðarmönnunum alt fyrir það ætlað — úr því það var í máli sem undir þá var borið — að meta hlutdrægnislaust ástæður hennar, og segja satt og rétt frá því, hvort þær voru „nægar“ til þess fyrir hana, að færast undan að binda enda á heitorð sitt við mig, o: að gjöra þann samning okkar auglýstan að kirkjunnar lögum. Þetta þurfti því heldr að gjörast með hreinskilni, og húsfrúin, í siðferðislegu tilliti, að komast í réttan skilning um skyldu sína í téðu efni, sem allt hennar málefni, fjártjón og óvirðing, er ég hafði fyrir orðið, var einmitt flotið af þeirri undanfærslu hennar.

Af gjörðinni verður ekki séð, að ið áðr-talda aðalatriði málsins hafi þar verið sér í lagi til greina tekið, og má það vera fyrir þá skuld, að gjörðarmennirnir hafi fundið, að niðrstaðan af annari meðferð mundi verða þar, er þeir sízt vildu. En þó að það heiti nú svo, að nefnt atriði innibindist í gjörðarorðunum „loforð“, „skuldbindingar“, verður það, alt fyrir það, að skoðast þar sem hulduverk, er ekki sýnir af skjölum málsins,

að eg hafi gefið Ragnheiði, eða hún mér, nokkur þau ákveðin loforð, sem við hefðum ekki haldið; að auki eru þar undir tjáðu hulduverki allar skuldbindingar og loforð, er skyldu hafa átt sér stað á milli okkar Ragnheiðar, gjörð jafnt þýðingarmikil, og á það eins illa við, því það er hægt að sjá, hverjar bætur að liggi við broti eða rofi á þeim samningum, sem einungis eru byggðir á viðtektum manna og þeirra lögum, þegar það er borið saman við þau. Þar á móti verður rofið á hjónasáttmálanum, sem er beinlínis grundvallaðr á guðs lögum, og sér í lagi helgaðr, að skoðast við þeirra ljós; en svo mikils varðandi sem sáttmáli sá er í sjálfum sér fyrir mannfélagið, getr það þó ekki að sínum lögum viðurkent gildi hans og verndað hann, meðan hann er ekki gjörðr augljós að gefinni reglu; því mönnum verður að skiljast, að annað er sáttmálinn sjálfur og annað er hans auglýsing, eins og það er sitt hvað „tilskipun“ og hennar þinglestr. Af þessu verður eins skiljanlegt, að þó að hjónasáttmálinn verði ekki á venjulegan hátt, af einhverjum sérlegum orsökum, auglýstr, þá getr ekki ið borgaralega lögmál alt fyrir það sagt, *að hann skuli vera ógildr og ekki bindandi fyrir þær persónur, er hafa með alfrjálsu móti inngengið hann sín á milli*; annars mættu allir samningar manna, sem ekki væru þinglesnir, vera ógildir, og þá myndu ekki lög heldr gjöra ráð fyrir því, að hegna sem órétti, þegar sannast, að

karl eða kona svíkr ið annað í þeim trygðum, eða vill ekki halda hjúskapar loforð sitt. Þar um kemst einn af inum lögfróðu þannig að orði: „—Iøvrigt indsees let, at Størrelsen af den Re- „paration, som for Mangel af givet Ægteskabs „Løvtes Opfyldelse bør tilsvares, maa beroe paa „Vedkommende Dommers Skiönsomhed, som i „at bestemme samme bør tage Hensyn til det „Tab, som den fornærmede kan godtgjøre sig at „have lidt — begge Personers Formue og andre „under Sagen forekommende Omstændigheder“.

Ég skal nú leyfa mér að bæta því við orð lagamannsins, að það verður mörgum, að þeir ekki vita, að skoða þann sáttmála í sínu rétta ljósi, né gæta þess, að eftir að maður og kona hafa að fullu valdi beint eftir náttúruréttinum og guðs opinberaða lögmáli, orðið ásátt um, að inn- ganga hjúskapar samning sín á milli, lofað hvort öðru trygðum, staðfest þá skuldbindingu sína með handsali, og kallað guð til vitnis um þann samning sinn, *þá eru þau uppi frá því orðin hjón að guðs lögum*; en ceremoniur þær, sem brúkast í kirkjunni, og sem guð hefir hvorki boðið né bannað, er máti sá, er menn hafa valið til, að gjöra hjónasáttmálann á hátíðlegan hátt sem flestum kunnan, og sem að líkindum gæti líka orðið bréflega til þinga, og með sömu réttarverk- un, ef menn vildu velja þann máta, þó hinn þyki í eðli sínu og fyrir aldrs sakir betr viðeigandi. Þessa sáttmálans auglýsingu í kirkjunni verður því að skoða sem hans verndarbréf og aðvörun

til allra um, „að það, sem guð hafi samtengt, megi enginn maður sundr skilja“. Það vill segja, að þann samning megi hvorki hjónin sjálf né aðrir ónýta, og að það verði einungis hórdómur innar seku persónu, sem valdi því, að in saklausa verði laus við þann sáttmála og undan því lög-máli, sem er hans grundvöllur, sjá Matth. 19., Mark. 10., Lúk. 16., 1. Kor. 7., 10., Róm. 7. 3. Af þessu má sjá, sem áður er á vikið, mismun þann, sem er á hjónasáttmálanum og öðrum lofunum manna og skuldbindingum, þó að gjörðin ekki kannist við hann. En vilji menn með ka-pólsku kirkjunni líta á sáttmála þennan sem leyndardóm undir hennar ytri sýnilegu athöfn, þá kemur það alt niður í sama stað; því hana verður aldrei að skoða öðruvísi en sem staðfestingu á þeim sáttmála, er maður og kona höfðu áður sameiginlega að guðs lögum inngengið sín á milli. Að öðru leyti, hvað vald það áhrærir, sem Móises fékk til að leyfa, sem neyðarúrræði, samvistaskilnað hjóna, þá má eg fullvissa gjörðarmennina um, að það er alt annað en það sjálftekið vald, sem leyfir sér, orsaka og ástæðulaust, að gjöra algjörlegan hjónaskilnað; en svo að aðrir þó sannfærast betr um þetta, væri ekki af vegi, að ganga í góða smiðju til að reyna að brjóta hlekki margra rangra ímyndana um það.

Eg hefi getið þess að framan, að það þótti ekki nóg að lýsa göllunum á einhverjum smíðisgrip, ef ekki yrði um leið skýrt frá því, sem

mátti fara betr, og ég hefi leitast við að sýna það að nokkru leyti, hvað gjörðina snertir, en skal nú leyfa mér eins og sá, er ekki væri í neinu riðinn við Ragnheiðarmálið, að bæta þessu við, að ég ætla, að gjörð í því hefði mátt verða, næstum með stundarverki, minni ábyrgð, og réttilegar uppkveðinn með þessu líkum höfuðatriðum:

1. að sá undir málinu á báðar hliðar af máls-pörtunum viðurkenndr trúlofunarsamningr á milli þeirra skyldi standa í gildi, með sann-gjarnlegum fjárlagaskilmálum og kunngjörast að kirkjunnar lögum.
2. að þar með skyldu allar fjárkröfur og millum reikningar málspartanna frá báðum hliðum falla niðr, sem að öllu leyti ónýtt verk og þýðingarlaust.
3. að allt ið ógeðfellda í orði og verki sem hefði upp komið og risið út af málinu og þess að-drögum milli partanna, skyldi vera af þeim og á allar hliðar sem gleymt og fyrirgefið.

Fyrir því líka gjörð gátu gjörðarmennirnir, sem skynsamir, varúðarfullir og vænir menn, verið vel þekktir, og með henni var hvorugs máls-partsins rétti hallað, og það varð ekki gjörðarmanna skuld, þó annarhvor málspartanna eða þeir báðir hefðu ekki viljað þekkjast slíka gjörð; yfir höfuð, hún varð í sínum atriðum byggð á kristindómsins grundvallarlögmáli, sanngirnis og réttlætis tilfinningu, en þau kennimerki eru ekki

auðfundin á inni umræddu apríl-gjörð. Hún tilgreinir, meðal annars, þvert á móti hinu:

að loforð og skuldbindingar, er við Ragnheiðr hefðum gjört hvort öðru, skuli ekki vera bindandi fyrir okkr eftirleiðis.

Af þessu leiðir, að ég, sem fann mig bundinn við nefndan trúlofunarsamning milli okkar Ragnheiðar, samkvæmt áður töldu lögmáli, og þrátt fyrir hindrun þá, er varð á að auglýsa hann verð nú að álíta mig, meðan að gjörðin stendr óbreytt, leystan frá honum og undan því lögmáli, með nokkurskonar einstaklegum skilnaðardómi í henni, sem hljóti að verða á ábyrgð þeirra; er hafa upp kveðið hann, eins og breytni húsfrau Ragnheiðar í þeirri grein á hennar ábyrgð, en ég vil sem leystur biðja.

„—Varðveiti valdsmenn alla—“ og syngja.

„—Brast snaran og burt sluppum vér—“.

Viðbætt.

Eg ætlaði, að það mundi ekki standa í manna valdi að ónýta þá hjónasamninga, sem voru í alla staði inngengnir að guðs lögum, meðan að þeir væru ekki brotnir, og að þeir gætu ekki án þess, í tilliti til samningsgjörendanna, orðið að þessum lögum sem ógjörðir og marklausir; þar á móti þóttist ég skilja í því, að veraldlegt vald gæti eftir kringumstæðum sektað þá, er létu farast fyrir að auglýsa slíka samninga í tæka tíð,

og að taka vara á ýmsu því, er að þeim leit, og þess vegna skal ég nú, til frekari skýringar á inu að framantalda, geta þess, að frá upphafi og allt til hinnar bayblonisku herleiðingar tíðkaðist það regluhald hjá guðs fólki við hjónaböndin, hvort sem giftingarmaðrinn seldi eða hinsvegin gaf stúlkuna að heiman, að venjulega voru, frá þeim tíma, sem samningrinn var þar um gerður, látnir líða 10 mánuðir, líklega í því skyni, að meinbugirnir, ef nokkrir voru á honum, yrðu frá annari hlið á því tímabili teknir til greina; því næst var stofnað til brúðkaupsveizlu, er stóð ósjaldan yfir hjá ríkisfólki í 7 daga, og var þá brúðgumanum ið fyrsta veizlukvöld fylgt inn í svefnherbergi til brúðrinnar. Við samninga þessa voru ekki prestar riðnir, með því að þeim var ekkert þar um fyrir skipað í Móises lögum, og ætla ég að regla þessi hafi haldizt við í kristinni, og hjá oss jafnvel fram yfir miðja 13. öld, þá ýmsar ceremoniur við hjónabandið hafa innleiðzt með afskiftum presta af því, svo að hjónaefnin, er svo var kallað, sem vildu saman vígjast, skyldu láta lýsa með sér 3 sunnudaga áður festar færu fram &c., sjá Árna biskups kristinrétt frá 1275, og þó að ekki virðist, að vafinn sé enn nú aftekin um það að hann hafi verið, sízt allr, viðrkendr og staðfestr sem gildandi kirkjulög. Eru meiri líkindi til, að biskupi þeim hafi fyrst tekizt að þrengja hér inn inni umtöluðu tilhögun, því að Þorláks og Ketils kristinréttir 1122 getr ekkert um hana, sem, eins og sagan sjálf bendir til þess,

að in eldri venja hafi viðhaldizt fram um þeirra daga sem áður er sagt; en fastnanin eða að festa sér konu, sem lengstum hafði hér tíðkapt, gjörðist með þeim hætti, að maðrinn við votta tók í hönd konunnar og mælti þessum eða þvílíkum orðum til hennar: „Eg festi þig mér til eigin konu eftir guðs lögum, og heilagra feðra setningi og ertu héðan af mín lögleg eiginkona“. Í þessum vottanlegu föstnunarorðum var innifalin sú yfirlýsing, að maðr og kona hefðu með innbyrðis samningi sín á milli orðið að guðs lögum ásátt um að vera hjón; og þetta var reyndar nægilegt og nægr tími frá því, að samningr sá gjörðist, til þess að veizlan var ákveðin, að mæla á móti honum ef ástæða var til þess, og þannig skoðað bar heldr engin nauðsyn til að kalla prest að hjónasamningnum, sem ekkert varðaði um hann, utan að vita sem aðrir um þá breytingu, er varð á högum karla og kvenna; því skyldi engin ætla að hjónabandið geti ekki enn nú *eftir gjörðum samningi* verið gilt og rétt að guðs lögum eins og á inum fyrri tímum án þess að prestr undir ræðu og yfirsöng láti mann og konu verða að taka höndum saman í kirkjunni fyrir borgun í peningum—en

„*Hnúttinn leysi ég útaf*“.

Það er in ágætasta stjórnarregla „Nemo sua auctoritate jus suum exequatur, sed unusquisque lege agat et jure experiatur“, o: Enginn má taka sér sjálfum rétt; sérhver skal leita réttar síns að lögum. Hún er líka í eðli sínu samkvæm.

ritningar lærdóminum 5. Mós. 32, 35. Ps. 94. 1. 2. Róm. 12, 19. Hebr. 10, 30. Því þarf ekki að spyrja um, hvernig á því standi, að kristnum manni verði skylt, að bera með þolinmæði órétt þann er hann verður fyrir af öðrum. Þetta er líka í sjálfu sér langt um hyggilegra, þegar hann sér að það gjörir ílt verra og svarar ekki kostnaði um óvissan og örðugan lagaveg að leita réttar síns inn fyrir ína veraldlegu dómstóla. Vér spyrjum: á þá maðr sá að sitja aðgjörðalaus að þeim órétti, er hann leið, fyrst að réttlætið hefir tilskilið sér endrgjalds og hefndar réttinn? Ég hefi sýnt, að in umtalaða regla væri guðdómleg og af því þykir auðráðið, að guðs ósýnilegi dómstóll hljóti að vera meðal vor mannanna á jörðunni, það sannar Davíð í inum nefnda sálmi og í sálm. 58. 11. segir hann: „Sá guð er þó til, sem dæmir á jörðu“. Vér spyrjum: verður þá manninum leyfilegt að leiða — eða getr sá sem elskar sinn mótstöðumann, leitt — málefni sitt inn fyrir þann dómstól, og hvernig skéðr það? Svar: Því lýsir Krístr hjá Matth. 18. 15. o. s. frv. Lúk. 17. 3., sbr. 3. Mósb. 19. 17., eins og hann líka kennir þeim, er gjört hefir á annars hluta, hvernig honum beri að hegða sér í því máli, Matth. 5, 24. Lúk. 12, 58.; en er að því skal spurt, hvernig að drottins dómar birtist á jörðunni, þá svarast: þeir birtast í samvizkum manna og líka oft í lífskjörum þeirra; þar um finnum vér mikinn fjölda dæma í ritningunni, þó vér ekki þekkjum sambandið milli synda og hegningar, utan við

nákvæmasta samanburð, eða ekki öðruvísi en það er þar allvíða sýnt; en því miður verða þeir menn ekki allfáir, sem ætla, að þó þeir séu ósáttir við náunga sinn út af þeim órétti, er þeir sjálfir gjöra honum, þá geti þeir alt fyrir það verið guði eins þóknanlegir, og offrað honum lofgjörð sinni og böenum.

Um leið og ég sagði skilið við að eftirrita afsökunarbréf mín í Ragnheiðarmálinu fanst mér viðeigandi áður en ég, samkvæmt Matth. 18., 17., skýrði frá hlutaðeiganda aðferð í því, að gjöra grein fyrir, að ég hefi einslega sett húsfrú Ragnheiði fyrir sjónir hennar óréttu breytni við mig, en hún hefir þar til engu svarað; sömuleiðis hefi ég reynt að komast til betra samkomulags við gjörðarmennina, út af afskiptum þeirra í málinu, með því að ég hefi ritað þeim að mestu leyti þannig orðað

Sendibréf.

S. T.

herra S. E. Sverrisson. }
— L. Þ. Blöndal. }

Akreyjum ³¹/₇ 1882.

Velbornu, elskuðu herrar!

Ég hefi ritað ykkur einsleg bréf sitt hvor-um meðan að gjörðarmálið lá í lotunum, og ekki notið þar í móti þeirrar ánægju, að sjá línu frá ykkar höndum, en hvers vegna að þetta er orðið inu fyrra svona ólíkt, veit ég ekki, og ætla því, að það muni vera sem aðdrög að óheillum, er standi af því máli, og er þá náttúrlegt, að eftir

því sem loftið snögglega breytist til mikils kulda ofan á eðlilega hlýu, sem var í því á millum okkar, þá geti það eitrazt og valdið kvefi og sjúkdómum, en hvað sem um það er eða verður, vil ég þó gleðjast yfir því, að ég byrjaði ekki það mál, svo lítilfjörlegt sem það þótti vera, og yfir því, ef eg gæti sýnt betr en orðið er, að ég hafi ekki með órjettindum gefið tilefni til þess, en það verð ég að eiga á von, meðan að gjörð í málinu, hlífðarskjöldrinn fyrir aðferð Ragnheiðar og óhróðri hennar um mig — verður ekki í almenningisdómi brotinn í sundr, og að brjóta þann skjöld, vænti ég sízt að þið mynduð gjöra mér að ætlunarverki, eða láta mig að öðrum kosti verða neyddan til að melta það óæti, sem Ragnheiði og ykkur hafði þóknast að leggja á borð fyrir mig.

Af því að ég hélt í fyrria sumar, að Ragnheiður mundi tafarlaust reyna að fá gjörð ykkar staðfesta þegar ég ekki fullnægði henni, og að dráttur mundi ellegar verða á fjárnáminu — þá gjörði ég strax nokkrar athugasgreinir við gjörðina, í von um að þær gætu, eftir kringumstæðum, orðið til styrktar undanfærslu minni á fjárgreiðslunni, ef að málinu yrði fram haldið, sem mér var kærast—ef ekki, að þær skyldu þó verða mér á sínum tíma til afsökunar í gegnum prentsmiðjuna; síðan hefir Ragnheiður ekki hreift við þessu máli, né í annan stað samið við mig um þann órétt, er eg tel — þrátt fyrir gjörðina — að hún hafi gjört mér með breytni sinni, og ekki borgað það sem

ég þykist eiga hjá henni eftir sanngjarnlegum millireikningum. En hvað afskifti ykkar snertir af málinu, er varla von til þess, að þið getið, þó annars vilduð, samið við mig um þann órétt, sem mér þykir að þið hafið sýnt mér með þeim, meðan að þið ekki vitið, í hverju ég tel að hann sé innifalinn; því læt ég fylgja hér með ykkur til yfirlestrs útdrátt úr rituðum bæklingi um gjörðarmálið, svo að þið fáið af þar í fram settum áminztum athugagreinum ljósari þekkingu um tilfinningu mína af þeim órétti.

Í þessari heimulegu tilraun minni til samkomulags við ykkur, hefi ég valið að fara sem næst ég get þeim vegi, sem kristnum mönnum er lagður hjá Matth. í 18., 15. etc., og kvarta fyrst fyrir sjálfum ykkur yfir því, sem mér þykir að þið hafið gjört á hluta minn, ef ske mætti, að *þið vilduð kannast við það*; því eins og við á nefndum vegi ekki leggjum á þá einu hlið þetta *fyrsta skilyrði* fyrir allri fyrirgefningu undir veraldlegar sættanefndir—sem einungis líta á ið ytra, eru heimsins verk en ekki guðs verk í manninum, og friður sá, er þær koma til leiðar, ekki utan ávöxtr veraldlegrar forsjálni — svo leggjum við heldr ekki á ina aðra hlið ið *annað skilyrði* fyrir fyrirgefningunni undir slíkar sættanefndir, þetta nefnil, að fyrirgefa af hjarta það, sem oss er á móti brotið.

Við íhugun þessara skilyrða finnum við, að það er næsta eðlilegt, kærleiksfult og réttlátt, að yfirsjónirnar, er þannig leysast eða bindast manna

á milli á jörðu, verði eftir því leystar eða bundnar á himni, og að þess vegna geti enginn kristinn, þegar svo er ástatt, verið undan þeginn þeirri skilyrðareglu, né sá, er gjörir öðrum órétt, í hverri stöðu sem hann er, boðorðinu hjá Matth. í 5. 24., hvar orðið „dómarinn“ táknað guð. Þetta minnir manninn á, hvað vandlátur hann eigi að vera við sjálfan sig, og varúðarfullr í allri breytni við náunga sinn, að hann ekki gjöri honum órétt. Hér af leiðir þá eins, að ég skal vera viljugr til, hafi ég í einhverju gjört á ykkar hluta, að biðja að þið leysið það band af mér.

Mér þykir einnig sér í lagi við þig, bróðir Lárus! að þú ~~hafir~~ hafir brotið á móti mér í því, að gefa Ragnheiði á bak við mig vottorð í máli hennar um það, er þú þar telr í orðum, mínum, sem ég gat ekki kannast við, og þess vegna leitaði ég til þín sem vinar, með bréfi 11. júní 1880 um, að þú vildir leiðrétta mig, að ég ekki kannske af minnisleysi, hefði ranglega á móti því, er þú hafðir þar á mig borið, eins að þú hafir sýnt mér vanvirðu, og brotið hreinskilnis- og vinarskyldu í því, að svara mér engu, og vilja ekki heldr leiðbeina mér, ef ég fór vilt; en framkvæma þó ei að síðr gjörð í því máli, er þú varst þannig riðinn við; út af þessu atviki gat þó leiðzt mikil óþægja á milli okkar, ef við gátum ekki hins vegar í bróðerni komið í veg fyrir hana, eða er það víst, að þú hafir verið staddr hér á Akreyjum þann 9. júní 1872.?

Fyrir yðr, góði Sverrison, leyfi ég mér eins

sér í lagi að lýsa því, hvernig að við hérna getum sezt í vanda í vali okkar in collisione officiorum, *en ekki að ég vilji kenna yðr um það*, heldr er þetta gjört einkum til þess, að þér skuluð í því dæmi sjá, að óheillirnar geti ýmislega kvíslazt út af illum stofni—Ragnheiðarmálinu—

Eg hefi nú drepíð á nokkrar þess illu fylgjur, og tel skyldu að reyna að koma í veg fyrir inar fleiri, ef þess væri kostur, enn þar til sé ég ekki annan veg enn þann, er ég hefi talið, og sem okkr er öllum jafnt lagður, svo að ég verði ekki heldr neyddur til, um inn sama veg, að skýra frá því, hvernig að þið hafið orðið, sem samtaka með Ragnheiði, að gjöra á hluta minn. Skoðið þetta vandlega fyrir tíma og eilífð.

Þó að þið vilduð nú fallast á það, sem ég hefi nú fram talið og hverfa frá inu fyrra ráði, því sjá munuð þið að það er ekki allsendis gott, þá er spurn: hvernig gæti það orðið, meðan að Ragnheiðarmálið er svo fast bendlað við okkar ágreiningsefni, hvað gjörðina og vottorðið snertir? Með því að ég gat af reynslu naumast vænt eftir öðru, en að svo mætti á nýtt hringla í ráðvillu Ragnheiðar, að hún yrði reiðubúin, við hvert tækifæri, sem gæfist, að sjóða upp á sömu málsástæðunum og þá nota nefnd skjöl á móti mér (og hver þorir að ábyrgjast að ekki gæti svo farið?), meðan að allt bendir til þess, að hún muni aldrei losast við gremjuna, sem ráðaneytin eru búin að margmagna í henni út af

ánum, reipunum, skinnunum, kaupgjaldinu, „glæsi-
legum lofordum“ og fl.

Að vísu mundi ég af hjarta fyrirgefa Ragnheiði það, sem ég er búinn að sýna og sanna m. fl. að hún hafi brotið á móti mér; en til hvers væri henni það, meðan hún ekki þekkir eða vill kannast við yfirsjón sína, svo hana þess vegna vantar á sína hlið skilyrðið fyrir því, að sú fyrirgefning gæti komið henni að gagni, með því að ég er sannfærðr um, að sérhver óréttur, er sá eini gjörir öðrum, hlýtr í ið minsta að viðrkennast sem afbrot, og leysast á jörðu, eftir báðum in-um framantöldu skilyrðum, til þess að hann verði leystur samkvæmt orði drottins. Mér skal þess vegna verða kærast, ef einhver góðr maðr vildi sýna mér — því af kærum Ragnheiðar og gjörðinni get ég ekki séð það — að ég hafi með nokkrum hætti gjört eða orsakað henni, Ragnheiði, fjártjón eða óheillir; því þá mundi ég strax fara, bæta það og leita kvittunar á slíku máli, og hvað vildu menn heimta meira af mér?

Ykkur, góðu herrar og vinir! leiðist ef til vill, um stund, að lesa þetta langa bréf frá mér, en gæti það í hentugan tíma leitt okkur til betra samkomulags, þá væri fyrirhöfn minni og gaumgæfni ykkar vel varið; en færi það engan eða illan ávöxt, þá nær það ekki um sinn lengra.

Að lyktum vil ég biðja ykkur að slá utan um útdráttarblöðin og senda mér þau með vissri

ferð, sem félli, áðr en langt um líðr. Guð veri æfinlega með ykkur.

Óskar vinsaml.

Fr. Eggerz.

NB. Gjörðarmennirnir svöruðu ekki bréfinu og er líklegt að embættisannirnar hafi valdið því.

Fylgiskjölin.

Eftirrit.

I.

Með því að uppgjafaprestur síra Friðrik Eggerz á Akreyjum ekki hefir alt til þessa þrátt fyrir ítrekaðar áskoranir upp gjört reikninga við mig fyrir tímabil það, er ég var hjá honum ráðskona í Akreyjum, eða borgað mér það, er ég á eftir af ráðskonukaupi mínu hjá honum, og ekki heldr afhent mér ýmsa fjármuni, er hann tók af mínum fjármunum og lagði inn í bú sitt, þegar ég fluttist vestr til hans vorið 1865, né í neinn handa máta uppfyllt eða haldið skilmála þá, sem hann gjörði við mig með skriflegum samningi 12. nóvember 1872—þá verð ég að neyðast til að leita innar heiðruðu sættanefndar í Skarðspingaprestakalli og óska þess, að hún kalli ofanefndann uppgjafaprest Friðrik Eggerz á Akreyjum fyrir sig og mig, ásamt kosnum ráðamanni mínum alþingismanni P. Pálssyni í Dæli í Húnavatns-sýslu, sem nú er hér til staðar í Fagradal, til þess að nefndin með sínum skynsamlegu fortölum reyni

til að koma sættum á milli okkar í eftirnefndum atriðum:

- 1, að inn ofanskrifaði uppgjafaprestur séra Friðrik Eggerz borgi mér að fullu eða afhendi mér jafn góða alla þá fjármuni bæði dauða og lifandi, sem hann tók úr búi mínu til þess að flytja vestr og slá saman við bú sitt áðrgreint vor, er ég fluttist til hans, sem var 14 þör bandreipa, 50 lambskinn, nokkrir háltunnupokar, torfljár og fleira. Einnig 20 ær, sem enn er óskilað af þeim 40 ám, er að hans ráðstöfun voru reknar til hans vestr haustið 1865;
- 2, að síra Friðrik Eggerz borgi mér leigur eftir ær þessar, nefnil. eftir 40 ærnar í 7 ár, og eftir þær 20 ær, er enn standa inni hjá honum óafhentar, í 8 ár, með 2 kr. eftir ána um árið, eða samtals með 800 kr.; en renturentur af leigum þessum vil ég láta jafnast við fóðr áнна fyrsta vetrinn, og vona ég, að nefndin sjái, að síra Friðrik Eggerz er talsvert ívilnað;
- 3, að síra Friðrik Eggerz borgi mér að fullu ráðskonukaup mitt samkvæmt inum áðr umgetna samningi frá 1872 með því, að borga mér nú tafarlaust eða út í hönd það, sem *eftir stendr af kaupinu fyrir umliðna tíð meðan ég var hjá honum ráðskona*, og sem mér telst 800 kr.;
- 4, að síra Friðrik Eggerz uppfylli við mig oftnefndan samning, er mér virðist hann hafi rofið með því, að láta mig orsakalaust og móti vilja mínum sleppa ráðskonustörfum í Akreyj-

um og fara burtu frá sér vorið 1878, borgi hann mér 400 kr. þar fyrir, bæði fyrir umliðið ár, þetta yfirstandandi, og svo eftirleiðis árlega meðan við lifum bæði og hann er í Akreyjum, en fyrir samningsrofið að öðru leyti vil ég fela nefndinni á vald, að ákveða, hverjar bœtur væru hæfilegar fyrir það, ef það kynni heldr að stuðla til sætta;

- 5, að síra Friðrik Eggerz sjái um, að ég fái húsmensku þá í Akreyjum eftir hans dag, er samningrinn um getr, og með þeim kjörum, sem í honum eru tiltekin, eða ef hann getr það ekki, þá bæti hann mér þann skaða eftir mati tveggja óviðkomandi dómkvaddra manna;
- 6, verði sættum ekki á komið milli okkar, óskast máli þessu vísað til landslaga og réttar, og munu þá kröfur mínar fara fram á, að síra Friðrik Eggerz verði dæmdr til að borga alt það, er hér að framan er til tekið, og allan málskostnað, er leiðir af þessari málssókn, samt hæfilegar sektir fyrir ástæðulausa þrætugirni. Inir lögboðnu 50 aurar fylgja hér með.

Fagraðal, 27. nóv. 1879.

„Ragnheiðr Jónsdóttir
handsalaði“.

Til

sættanefndarinnar á Skarðsströnd.

NB. Kæra þessi gekk fyrst á sáttafund að Ytri-Fagraðal, og nefndin vísaði málinu þaðan til

lands laga og réttar; vildi þá Ragnheiður með sínu ráðaneyti, að málið yrði lagt í gjörð sýslumannanna Sverrisonar og Blöndals; neitaði ég því, af ástæðum, er ég þóttist hafa til þess, en lét þær ekki í ljósi; síðar lét ég til leiðast, að ráði sonar míns, og eftir hans tilmælum, að samþykkja nefnt gjörðarmanna val, og var þá bréf gjört um það, sem sýnir af því tekið

Eftirrit.

II.

Í tilefni af kœru til sættanefndarinnar á Skarðsströnd 27. nóv. þ. á., sem ég Ragnheiður Jónsdóttir á Innri-Fagradal hefi gjört, og mót-mælum mínum Friðr. Eggerz á Akreyjum, og kröfum er ég mun fram fœra gegn nefndri kœru—þá höfum við komið okkr saman um, að biðja sýslumennina S. E. Sverrisson og L. Þ. Blöndal að takast á hendr að niðr kljá nefndan ágreining, og felum þeim hér með á hendr, sem gjörðarmönnum að gjöra það á þann hátt, sem hér greinir:

1. Skulu þeir meta, hvort nokkuð eða hvað mikið okkr undirskrifuðum málspörtum beri að lúka hvor öðrum sem ólokna skuld, og þá innan hvers tíma og í hverju hún skal greiðast.
2. Skulu gjörðarmennirnir meta, hvort við höfum vanhaldið loforð okkar eða skuldbindingar hvort við annað, og ef þeim virðist svo, þá að ákveða, bætr fyrir slíkt, eins og að hvað

miklu leyti slík loforð eða skuldbindingar skuli hér eftir vera bindandi fyrir okkr.

3. Er áskilið, að réttir P. F. Eggerz, hvað samning dags. 12. nóv. 1872 snertir, verði í öllu tilliti óskertr tekinn til greina.
4. Undirskrifaðir málspartar senda gjörðarmönnum málsástæður sínar, og skyldu þær ekki álitast nægar, gefa þeir, ef þeim sýnist, frekari upplýsingar, þegar gjörðarmenn óska þess.
5. Ef að gjörðarmenn greinir svo á í einhverju atriði í máli þessu, að þeir ekki geti útkljáð það, þá er réttir beggja málsparta í málinu niður fallinn, og í alla staði ónýttr upp frá því.
6. Gjörð þessari skal lokið fyrir útgöngu næstkomandi júnímánaðar, nema óumflýjanleg forföll banni.
7. Gjörðarmenn koma sér saman um, hver borgun þeim beri fyrir starfa sinn, og greiðist hún jafnt af hlutaðeigendum.
8. Gjörð framannefndra sýslumanna í máli þessu skal vera í öllu tilliti bindandi fyrir málspartana.

Þessu framanskrifaða til staðfestu eru okkar undirskrifuð nöfn og hjá sett innsigli í tilkallaðra votta nærveru að

Fagradal og Akreyjum, þann 9. des. 1879.

Ragnheiðr Jónsdóttir. F. Eggerz.

(Handsalað; L. S.).

(L. S.).

Viðstaddir vottar: «Skúli Jónatansson». «Jón Andræsson».
«Þ. Bergsveinsson». «St. Tómasson».

Eftirrit.

III.

Hér með lýsum við undirskrifaðir yfir því, að við, *samkvæmt* tilmælum þeirra síra Friðriks Eggerz á Akreyjum og mad. Ragnheiðar Jónsdóttur á Innri-Fagradal í bréfi til okkar dags. 9. des. 1879—tökum að okkur sem gjörðarmenn að útkljá ágreining þann, sem verið hefir milli þeirra, þó er það áskilið af okkr, að við skuldbindum okkr ekki til, að hafa uppkveðið gjörðina innan næstkomandi júnímánaðarloka, með því aðkallandi embættisannir geta auðveldlega hamlað því.

Kornsá í Vatnsdal 30. des. 1879. Bœ í Hrútafirði 17. febr. 1880.

L. Þ. Blöndal.

S. E. Sverrisson.

